

Badalona, drets individuals i drets col·lectius. Vint-i-un segles de convivència i lluita.

"Senyor alcalde, senyors regidors, senyors síndics de Badalona i de les altres ciutats de Catalunya, autoritats, badalonins. Celebrem els deu anys de la creació de la figura del defensor de la ciutadania a Badalona i anem a parlar d'història. D'entrada, pot sobtar quan et diuen: "Celebrem deu anys, parlarem d'història", perquè per als que ens dediquem a la història antiga o medieval deu anys poden semblar poc. Però està molt bé que quan celebrem un aniversari pensem en la història, perquè la història, vulgues o no, ens obliga a reflexionar sobre el devenir del temps, sobre la nostra actuació no ancorada en el dia a dia, que sempre se'ns menja, sinó en la perspectiva del més enllà, de cap on anem. Per tant, vaig pensar que no estava pas gens malament amb motiu d'aquests deu anys parlar d'història i ho agraeixo.

Síndic de greuges, defensor del ciutadà, digueu-ne com vulgueu. A Badalona, evidentment, no n'hi havia hagut mai. Badalona neix, a diferència d'altres llocs, com una ciutat, neix com un col·lectiu, neix com un cos. No neix per agregació d'una família amb una altra família, sinó que neix creada com una institució oficial imposada des de fora. Es crea fa dos mil cent anys per unes necessitats bèl·liques, polítiques, econòmiques del món romà. Creen la ciutat i la imposen com un cos totalment estrany en el territori on s'implanta en el primer moment de la romanització.

La primera cosa que s'edificà d'aquesta ciutat foren, potser, les muralles, el temple i els edificis públics, més que no pas les cases dels ciutadans. Badalona és una societat que comença al revés. Si hi havia algú que abans de la fundació de la ciutat que es crea de nou —ex novo, diuen el romans— tenia drets individuals, que suposo que hi era, aquest va veure els seus drets ignorats i trepitjats immediatament. Fa uns quants anys, els nostres amics arqueòlegs, tot avançant per l'interior d'una gran claveguera de Baetulo, es van adonar estranyament que la Roberta era feta amb esteles ibèriques. En teníem una, la teníem des del segle XIX localitzada. Era un element singular de la ciutat i de cop i volta se'n troben unes quantes fent de tapadora de la claveguera, posades allà pels romans. Què han fet? Han agafat aquell món anterior, el món de poblats que, aquells sí, eren agrupacions familiars, i l'han arrasat, l'han posat al seu servei, al servei del seu programa econòmic, han creat una ciutat que n'és el símbol i el centre i, perquè tothom tingui ben clar quin paper juga cadascú en el nou ordre, han agafat els grans monuments, els símbols d'aquest món anterior, que són les esteles, i les han fet servir de tapadora de claveguera.

Queda molt clar on van anar a parar els drets individuals anteriors: a la claveguera. Jo sento dir-ho perquè això no lliga bé amb les pel·lícules de Hollywood, però les coses són així: la veritat no sempre triomfa, la raó no sempre

venç, en el món no hi ha bons ni dolents, i si n'hi ha un que és una mica més bo que un altre, no vol dir que el més bo sigui el que acaba millor. Normalment, el que sol passar és que el més bo és el que acaba més malament i en aquest món ibèric, amb el qual ens podem sentir solidaritzats perquè són els nostres orígens més remots i perquè són els febles en front de l'imperi, els ibers són els que acaben malament. I això no treu que probablement aquí estigui ple de gens i de sang ibers, que som nosaltres.

Però aquest vespre estem parlant en català, que és un llatí evolucionat; degenerat. I ens en queda molt poc, d'iber. I funcionem amb uns conceptes mentals propis del dret romà i no de les estructures internes dels ibers. I som una gent totalment romanitzada. Les esteles ibèriques i els drets individuals van anar a la claveguera, però la nova ciutat, la nova estructura, comença a funcionar i hi comencen a acudir ciutadans i hi comença a viure gent i haver-hi famílies, i aquesta gent també té els seus problemes.

Agafem-ho pels cabells, perquè això que ara farem és una mica agafat pels cabells. Però, és clar, no trobarem defensors del ciutadà a cada moment de la nostra història. Per tant, un que en veiem que ho sembla una miqueta, l'agafem pels cabells. Es tracta de Quint Licini Silvà Granià, que és aquell xicot de la Tabula Hospitalis, aquella peça de bronze tan bonica que tenim al museu. El 8 de juny de l'any 98 —vull dir del 0098—, aquest senyor va fer un pacte amb els badalonins i el document del pacte és aquella tabula que tenim al museu. Els badalonins el prenen a ell per patró i ell els acull com a la seva clientela. Què vol dir això? Doncs això ens vol dir que aquest senyor era un cavaller important dintre del món romà, que tenia interessos molt més enllà de Badalona, tot i que la seva vinculació original era amb aquella Bétulo romana. Quint Licini probablement necessita, per desenvolupar la seva carrera política, un suport popular. El món romà no funciona d'acord amb un sistema democràtic, però la gent que fa el cursus honorum, la gent que fa la carrera política, necessita el suport popular, necessita tenir claca —diguem-ho així per entendre'ns fàcilment. I Quint Licini Silvà Granià pacta això amb els badalonins. Dit d'una forma planera, els badalonins li fan de claca i ells els fa de patró. A Quint Licini li és fàcil triomfar en el petit fòrum de Badalona. Però quan es tracta de triomfar a Tarragona o a Roma, els badalonins li faran de clients: seran els que l'aplaudiran i li donaran suport. Jo no sé si Quint Licini parlava bé o no, però quan parlava els badalonins l'aplaudien, i a canvi d'això Quint Licini els protegia en els problemes que tenien amb l'administració romana, llunyana i complicada. Quint Licini seria, prenem-nos-ho així, el primer defensor de la nostra ciutadania i la Tabula Hospitalis aquella, tan bonica, seria el primer document de creació del defensor del ciutadà i ens n'aniríem a l'any 0098. Per tant, si algú es veu amb cor d'arribar al 2098 podríem quedar per aquell dia per celebrar el 2.000 aniversari de la creació del defensor del ciutadà de Badalona: quedaria molt solemne. És curiós que, a la tabula, no hi actua el Consistori badaloní, sinó que, en nom dels badalonins, hi actua una sola persona, en Quint Cecili Parpell. És a dir, que el que estan fent no és un pacte entre l'organisme polític que regeix la ciutat i en Quint Licini, sinó entre els ciutadans, entre els badalonins, i en Quint Licini.

Fixem-nos, doncs, que ja tenim un primer indici, no del naixement d'aquesta institució, de la qual avui celebrem els deu anys, sinó de la necessitat que sent el cos social de tenir algú que defensi els interessos de les persones, al marge dels seus legítims representants que han d'actuar d'acord amb els condicionaments legals. El món urbà romà va entrar en decadència, però quan hi va entrar, la ciutat de Badalona feia cent anys que ja anava de cap per avall. Per una vegada vàrem anar per davant de la resta d'occident, ens hi vàrem avançar cent anys, i quan les altres ciutats encara tiraven bé, aquí a Badalona, per una sèrie de problemes, ja estàvem en plena decadència. La vida social, urbana, política... queden reduïdes a les mínimes expressions i entrem en un desert de món públic que dura gairebé mil anys.

Ens n'anem a parar pels volts de l'any 1000. I als volts de l'any 1000, que és quan tornem a trobar documentació amb una relativa abundància, ens torna a aparèixer un altre defensor de la ciutadania: és el monestir de Sant Cugat del Vallès. No us n'estranyeu, no. Ho entendreu de seguida. Els badalonins mantenen una estructura de la propietat que s'arrossega, d'alguna manera, des de l'organització romana. Hi ha uns pagesos propietaris de vinyes i cases als quals de cop i volta, cap a l'any 950, els agafa una devoció sobtada que mai no havien tingut abans i comencen a regalar les seves terres, les seves finques i les seves cases al monestir de Sant Cugat del Vallès i, a vegades, a la catedral de Barcelona. No al bisbe, sinó a la catedral, al capítol de canonges. Els documents ho diuen clar. Diuen que "per a la salvació de la meva ànima i la dels meus avantpassats dono...". Donen tot el que tenen, no una finca o uns diners. No, ho donen tot: la casa, les finques, les terres...

Tan dolents eren, que per salvar la seva ànima havien de donar-ho tot? Quina mena de dèria estrambòtica els havia agafat? Es creien allò que l'any 1000 seria la fi del món i per això ja ho podien donar tot tranquil·lament? No us ho penseu. L'any 999 la gent no sabia que l'any següent seria l'any 1000. Els anys no es comptaven pel calendari actual. Aquell any que per a nosaltres és l'any 1000, per a ells no ho era perquè comptaven pels anys del regnat dels reis francs.

Què els havia passat, doncs? Mireu la llista de donadors badalonins: Belido l'any 938, Seniofred el 997, Rodolf el 1006, un altre el 1027, un altre el 1030, un altre que es deia Aymerich el 1031, etc. Són gent que donen el que tenen al monestir de Sant Cugat. Després hi ha tot l'altre reguitzell de donacions a la catedral de Barcelona: el 1012, el 1024, el 1055, el 1056, el 1065... Si busquéssim, segurament en trobaríem més, però la mostra ja és prou impressionant.

Què els ha agafat a aquesta gent? Fixeu-vos en una cosa: donen tot el que tenen a l'Església. Però no ho donen ni a la parròquia de Santa Maria, que era la seva i que ja existia, ni als petits monestirs que hi havia per aquí al voltant. No; ho donen o a la catedral de Barcelona o al monestir de Sant Cugat del Vallès, és a dir, a dues grans potències eclesiàstiques que formaven part de l'aula comtal, de la cort del comte de Barcelona i, per tant, del màxim tribunal de justícia.

Per què els ho donen, jo no ho sé, però m'ho imagino. La mentalitat està canviant: s'ha posat de moda un nou sistema polític i aquell funcionament a partir de la justícia, del dret romà, de les lleis, dels jutges, del comte presidint els alts tribunals del país, estava fent fallida estrepitosa davant de les colles de 'milites'. És a dir, l'organització general s'havia afeblit i això s'havia convertit en una mena de 'far west' on hi havia colles de gent armada que et defensaven. I si no et deixaves defensar, malament rai per a tu. És l'origen del feudalisme i de la posterior noblesa.

Aquesta gent armada, propietaris importants dins del territori, protegiexen els seus veïns a canvi d'una paga o a canvi de prendre'ls tranquil·lament el que tenen. No cal que paguin: si algú no vol entrar dintre del nou sistema, rep ràpidament.

Què fan els nostres pagesos, davant d'aquest perill? Doncs es busquen algú de mentalitat anacrònica que encara funcioni amb el dret romà, que encara formi part de l'aula de justícia comtal i que sigui prou poderós per resistir a aquests militars, a aquests grups armats, a aquestes colles de cavallers que estan envaint la vida privada de la gent. Per tant, els pagesos regalen la seva finca al monestir benedictí de Sant Cugat, que és tota una potència, i li diuen a l'abat: "Ara la finca és teva, jo et pagaré un cens cada any, perquè m'estimo més pagar-te'l a tu que a aquest feudal que és arbitrari; tu em defenses, impedeixes que el feudal es fiqui a casa meva, que em robi la collita, que se m'emporti els porcs;" —que és el que feia normalment el feudal— "tu em defenses i si el feudal m'ataca tu el portes al tribunal de la cort comtal, perquè jo sóc un pobre pagès que no me'n sortiré, però tu ets l'abat de Sant Cugat del Vallès, i si tu t'hi poses, el feudal rebrà i no s'atrevirà a ficar-se dins de casa meva".

Per això els pagesos estan donant amb aquesta alegria els seus béns a l'Església. I també per la salvació de la seva ànima i la dels seus avantpassats, però això només en segon terme.

Ens ho demostra un judici feudal que fa la Cort l'any 1025 entre el monestir de Sant Cugat i la noblesa. El tribunal fa jurar als nobles de la comarca sobre l'altar de santa Maria verge, mare de nostre senyor Jesucrist, que té la basílica situada al comtat de Barcelona a la Marítima, al Vico Bitulone. És a dir, s'han ficat a dintre de les terres d'algun d'aquests pagesos i llavors el comte crida a aquests cavallers a l'ordre i els fa jurar aquí mateix, sobre l'altar de Santa Maria del Vico Bitulone, del llogarret de Badalona. Per tant, aquests abats de Sant Cugat d'alguna manera són una nova figura que ens constata la necessitat d'un defensor del ciutadà, i en aquest cas molt que el necessitaven, els badalonins, perquè anaven maldades.

El sistema no va funcionar perquè els abats no són eterns. Es moren, i quan es mor l'abat n'hi posen un altre. I en aquell temps, normalment, d'abat no hi posaven el fill del pagès, sinó que hi posaven el fill del noble, del cavaller, de l'home armat de les llances. Al cap de dues generacions aquell monestir de Sant Cugat i aquells canonges de Barcelona havien acumulat a les seves

mans bona part de les terres de Badalona, però qui regia el monestir era ja un abat nou amb una mentalitat plenament feudal, amb la qual cosa el pobre pagès havia rebut per tots cantons i no tenia defensor possible. Però quan es va fer la donació no era previsible que dues generacions més tard les coses anessin així.


Encara trobarem, 100 anys més tard, un altre defensor de la nostra ciutadania que és en Ramon Arnall —i també la seva muller Beatriu, que consta clarament en el document. Les dones, fa mil anys, ja defensaven els nostres ciutadans. Almenys representa que ho feia la Beatriu casada amb el Ramon Arnall.

Aquest senyor era un propietari del terreny de l'antic fòrum de la ciutat. Feia mil anys que la ciutat era abandonada, allò s'havia convertit en un grup de casotes i quatre camps, i algú, potser un pagès més espavilat o amb més sort, ves a saber com, arreplega unes quantes finques i es converteix en el propietari de la part central del que havia estat l'antiga ciutat romana, que ara són quatre cabanes, aprofitant la ruïnes, en les quals viu miserablement una poca gent. Aquest és el propietari més ric i més poderós del rodal. I fa una jugada magistral.

L'antiga basílica de Santa Maria de Badalona devia ser una esglésiola troncada com no us ho podeu imaginar. L'Església decideix tirar-la a terra i fer-hi un edifici com cal, i hi construeixen un temple romànic. El consagren el 30 d'octubre del 1112 i hi vénen el bisbe, els canonges, tota la gent de la comarca i hi fan una festassa. Aleshores, enmig d'aquesta alegria general dels fidels, el senyor Ramon Arnall, que té la casa allà al costat i que és el propietari de totes les terres properes a la parròquia, es mostra generós i agafa aquell terreny, les trenta passes eclesiàstiques de tot al voltant, i el regala bonament a l'Església, i converteix aquest terreny en sagrera, és a dir, en territori sagrat, on, d'acord amb les constitucions de pau i de treva, no s'hi pot fer cap malifeta, perquè allà, a partir d'ara, la malifeta no només serà pecat, sinó que estarà castigada amb pena d'excomunió, i això que a vosaltres us fa riure, a ells els feia esgarriar. Per tant, aquell terreny queda molt més ben protegit que la resta del territori badaloní.

Per què fa això, Ramon Arnall? Ho fa en benefici propi. Ell perd tot aquell terreny, però aconsegueix que la zona d'influència de casa seva sigui sagrera. Això vol dir que la gent que viu dispersa tendirà a concentrar-se en aquell lloc, portarà els seus graners cap a aquell lloc, els seus cellers cap a aquell lloc, el ferrer instal·larà la ferreria en aquell lloc, perquè allà no els vindrà la colla dels 'milites' a molestar-los, ja que llavors els cauria al damunt tota l'excomunió de l'Església i tindrien greus problemes socials.

Fent això, Ramon Arnall tindrà al costat de casa seva molts més veïns i això li dóna un avantatge. En aquests moments que el feudalisme ja està implantat, el senyor del lloc rep la delegació del comte per administrar justícia. Si té més



veïns, es convertirà en l'administrador de justícia de molta més gent, enfront dels altres petits senyors de les altres torres de Badalona. Per tant, els cobraran els drets banals, és a dir, els impostos. Això li dona més rendiment que no pas ser propietari d'aquella terra del voltant de l'església. En conseqüència es converteix en el protector de tota una sèrie de ciutadans, però és un protector amb trampa. Ser protector li és el seu negoci bàsic. En realitat s'acaba convertint en el feudal de la part central de Badalona i, de rebot, acaba fent que en el mateix lloc on hi havia la ciutat romana, que és on hi ha la basílica de Santa Maria, hi torni a néixer la nova ciutat, perquè la gent s'agrupa allà, al voltant de la sagrera, i produeix el segon renaixement de Badalona.

Passem uns quants segles més, fins al segle XIV. Al segle XIV, el feudalisme no només està plenament consolidat, sinó que ja comença a evolucionar, ja va girant. Badalona és molt a prop de Barcelona i, per tant, estem en un territori especial. Badalona sempre ha estat especial. Nosaltres no hem estat mai Barcelona, però tampoc no hem estat mai una ciutat de comarca. Sempre hem estat un entremig. Al segle XIV, l'oligarquia barcelonina, que és la gran potència d'aquesta Catalunya mediterrània en expansió, ha d'invertir els seus diners i decideix comprar finques a Badalona en un moment en què les finques i els pagesos que les treballen formen una unitat. Estem en el món feudal i la inversió inclou tot el conjunt. Una inversió a Badalona és a prop i pot ser controlada fàcilment.

El feudalisme badaloní mai no és un feudalisme de debò, perquè la ciutat de Barcelona és a tocar i el món urbà no s'adiu bé amb els feudals, el seus castells, els seus soldats i els seus pagesos de la gleba oprimits. Badalona és territori de Barcelona, la ciutat de Barcelona té les forques més enllà, al coll de Montgat, i, per tant, nosaltres, tot i que no som terme de Barcelona, estem dins del territori barceloní sotmès des de molt antic als usatges. Els badalonins viuen en una situació de relatiu privilegi.

Durant la baixa edat mitjana es produeix una confusió de drets entre el propietari de la terra i l'administrador de justícia o el governant en nom del comte. Els inversors barcelonins compren propietats a pagesos i intenten actuar-hi com a feudals aigualits. No necessiten tenir aquests pagesos subjugats de mala manera, el que necessiten és treure'n diners, perquè la nostra oligarquia és realment una oligarquia catalana. No necessiten, doncs, que els pagesos els facin vassallatge, sinó que dels donin rendiment. Això funciona fins que arriba la pesta negra, fins que arriben les crisis econòmiques del segle XIV i el sistema entra en crisi. El senyor barceloní que ha posat aquí la seva inversió en vol treure els rendiments i, per tant, comença a extorsionar els pagesos que, no podent-ho resistir, s'enfonsen, abandonen el mas, abandonen la propietat, abandonen tot el que tenen i prefereixen ser uns fugitius sense ofici ni benefici a seguir espremuts d'aquesta manera pels propietaris. Això fa que la pressió recaigui cada vegada sobre menys pagesos perquè el senyor vol treure el mateix rendiment, i la situació empitjora.

Com que els pagesos fugen, els senyors els declaren sòlids i afocats, és a dir, vinculats a la terra, purs remences, però llavors els pagesos protesten al·legant que, a Badalona, de remences, no n'han estat mai. Mai no han estat vinculats a la terra i poden marxar quan vulguin.

I s'organitzen una sèrie de plets inacabables entre els senyors més o menys feudals per un cantó i els nostres pagesos per un altre. Un plet per si són sòlids i afocats o no, un altre plet per si quan surten les processons, els gonfanons, és a dir, les banderes parroquials, han de portar l'escut de la parròquia o han de portar l'escut del senyor, un altre plet perquè la parròquia pretén que els pagesos paguin el trentè de tots els productes i els pagesos diuen que a Badalona el trentè no s'ha pagat mai, un altre plet encara de tots els pagesos contra tots els senyors que són la catedral de Barcelona, en Tomàs de Puig, en Berenguer de Sant Climent i en Francesc d'Aversó, que pretenen exercir la jurisdicció, és a dir, ser ells els qui fan justícia en nom del comte. Tots aquests plets en només deu anys.

Aquest seguit de plets acaben d'arruinar els pagesos, ja prou depauperats. En conseqüència, se'n van a l'infant Joan i li demanen permís per reunir-se, per cobrir despeses i per nomenar un síndic, un representant que actuï en nom d'ells. L'infant Joan els fa el document autoritzant-los a organitzar-se. Aquella gent, que viuen en condicions precàries, tenen problemes per guardar un document tan valuós per la seva seguretat jurídica i decideixen custodiar el pergami a l'arxiu parroquial, que és en mans del rector.

Ja tenim el permís en mans del senyor rector, amb la qual cosa s'ha convertit, sense voler-ho, però amb gran alegria per part seva, ara ho veureu, en defensor de la ciutadania. Els pagesos es reuneixen immediatament. Els senyors els demanen el permís i els pagesos diuen que el té el senyor rector. El senyor rector el busca i, com ja podeu suposar, ni el troba, ni recorda haver-lo tingut mai. I ja tenim els pagesos tancats a les presons del senyor. És l'any 1390 i ja us podeu imaginar que la presó senyorial no era un lloc gaire agradable.

Quan la notícia li arriba, l'infant Joan mana immediatament que alliberin els pagesos, però el carceller dels senyors s'hi nega fins que no surti el document. Els badalonins se'n van a València a trobar l'infant Joan i explicar-li la situació, i aleshores l'infant escriu una carta taxativa al bisbe de Barcelona per tal que refresqui la memòria al rector i surti el document. I és que el senyor rector de Badalona era, per principi, canonge de la catedral de Barcelona i, com a tal, un dels senyors afectats pel plet.

La història ens demostra que no t'has de buscar mai per defensor del ciutadà el teu propi enemic, l'enemic del ciutadà.

Finalment hi va haver una sentència contrària als senyors, els senyors la van recórrer, van continuar els plets, els pagesos cada cop estaven més arruïnats pagant plets fins que el rei nomenà entre els pagesos de Badalona uns col·lectors d'impostos.

Sens dubte no tots els pagesos estan d'acord a lluitar contra els senyors, i per això el rei acaba imposant l'obligació de pagar a tothom, tant als que volen com als que no. Cada any els col·lectors d'impostos han de rendir comptes davant d'uns oïdors elegits pels veïns. En cas de discussió entre els pagesos, els àrbitres seran els senyors feudals. És una manera eficaç d'evitar les discussions entre els pagesos.

Davant d'això, els nobles tornen a actuar, fan revocar una vegada més el privilegi reial, la situació esdevé crítica, i els pagesos marxen de Badalona. La gent fuig i arriba a tal punt l'abandonament de la ciutat que són els senyors feudals els que acaben demanant al rei que permeti als pagesos de recollir impostos per alliberar-se dels feudals, sempre que els feudals quedin lliures del pagament de l'impost.

La situació acaba l'any 1395 amb una comissió de pagesos que se'n va a veure el rei, emparats per un portaveu que és el senyor Berenguer de Sant Climent. Hem convertit el feudal en defensor de la ciutadania.

Tot això acabarà creant un deute i també uns enfrontaments amb la ciutat de Barcelona, que boicotejarà sempre les accions dels pagesos. I és que Barcelona està controlada per la Biga, és a dir, el Consell de Cent. El controlen les classes poderoses, que són les que tenen interessos econòmics a Badalona. L'última cosa que els interessa és que els nostres pagesos s'organitzin, i cada cop que ho intenten el Consell de Cent prova d'obstaculitzar l'organització municipal badalonina.

El municipi de Badalona neix, doncs, de resultes d'aquests enfrontaments entre senyors i pagesos. I neix molt tard, perquè el municipi barceloní està controlat per una classe social solidària amb els senyors de Badalona que impedeix que els nostres pagesos actuïn com un cos social.

Finalment, veient que no se'n surten, s'ajunten els pagesos de tots els pobles del voltant de Barcelona. Quan a molts municipis de Catalunya, el règim local ja funciona, al voltant de Barcelona no, perquè la ciutat de Barcelona ho impedeix. Diguem que els que organitzen aquesta conxorxa general són els badalonins.

El 1490, després d'un segle d'enfrontaments, el rei va permetre nomenar dos síndics per cada una de les parròquies que topaven amb Barcelona. La llista és una mica llarga, però interessant. Es van agrupar Gavà, Castelldefels, Sant Boi, Viladecans, Sant Feliu de Llobregat, Sant Just Desvern, Esplugues, Sant Joan Despí, Cornellà, l'Hospitalet, Santa Coloma, Sants, Sarrià, Sant Gervasi, Horta, Sant Andreu de Palomar, Sant Martí de Provençals, Sant Adrià i Badalona.

Quan ara, aquí, a la porta d'aquesta sala, em mirava el document de constitució de l'àrea metropolitana que hi ha penjat, pensava en la llarga història dels problemes d'un territori afectat de sempre per la metròpoli.

En aquella ocasió van ser els badalonins els que capitanejaren tot el moviment per trobar una solució. Finalment van aconseguir la creació d'un Consell Municipal, primer elegit a veus, és a dir, d'una forma assembleària, fins que el 1595 els permeteren organitzar-lo d'una manera més sofisticada i els concediren el privilegi de la insaculació, amb la qual cosa els càrrecs municipals s'elegiren per sorteig.

Encara tenim un altre defensor del ciutadà —i ja quasi bé acabo—, que torna a ser el descendent del senyor feudal. En aquesta època augmenten molt els atacs de la pirateria i a Badalona hi fan estralls. S'emporten quantitats importants de població. Carles V, l'emperador, concedeix a la Torre Vella, és a dir, a la casa del feudal de Badalona, al costat de la parròquia, el títol de castell. En cas d'atac dels pirates ha d'obrir les portes perquè la gent s'hi pugui refugiar. No sé si les van arribar a obrir mai, les portes, perquè quan venien els pirates se'ls trobaven a sobre sense adonar-se'n. És més, el monestir de Sant Jeroni de la Murtra, aquí dalt, el fortifiquen també en aquesta època. La crònica conventual explica que el fortifiquen perquè saben que amb els pirates hi va un badaloní renegat que ha dit que ja sap el camí de Sant Jeroni i que anirà a saquejar el monestir. Els pirates no només eren de casa, sinó que fins i tot aquells sants monjos de la Murtra, que vivien tan retirats del món, sabien el que es deia a les naus pirates. No estem, doncs, davant d'un problema extern o temporal. És un drama que forma part intrínseca de la vida del Mediterrani.

La Torre Vella la converteixen en castell, més o menys simbòlic, per donar seguretat als nostres ciutadans. Aquest senyor del castell, defensor dels nostres ciutadans, va existir, però la veritat és que no us en puc contar cap fet perquè no n'he sabut trobar res més.

Com tampoc no he trobat cap fet de l'últim defensor del ciutadà: el síndic personer. Els síndics personers els va crear a tots els llocs el rei Carles III l'any 1766. I també n'hi va haver a Badalona, com a tot arreu. Els regidors eren posats a dit; en canvi, el síndic personer era elegit pels veïns, moltes vegades indirectament. Els veïns triaven els càrrecs de les confraries o els gremis i aquests triaven el síndic personer. Era un sistema democràtic passat per un parell de filtres.

La tasca d'aquest síndic personer era la de defensar els interessos dels ciutadans en front de les decisions arbitràries dels regidors, és a dir, s'acostava molt a la figura que tenim nosaltres del defensor de la ciutadania.

En aquella societat de les acaballes del barroc, i malgrat tots els sistemes electius que es vulguin, les persones que ocupen aquest càrrec segueixen pertanyent a les famílies de sempre. Això és un mal que no té remei.

Després, en l'organització moderna dels municipis a partir del segle XIX, la figura del síndic personer desapareix i no ens torna fins ara fa deu anys.

Ja veieu que el procés que us he explicat no té cap coherència, ni té cap lògica. Hem anat extraient d'aquí i d'allà unes figures que han anat passant al

llarg de dos mil cent anys, però sense un fil conductor que els doni una unitat. Crec que aquesta unitat no hi ha estat mai. Però això ens ensenya una cosa: si bé aquesta unitat mai no ha existit, i no hi ha hagut una institució amb permanència, malgrat tot ha anat sorgint periòdicament, cada cop que hi ha hagut dificultats, la necessitat social d'aquesta figura.

Moltes vegades es van triar representants clarament erronis. No s'havia d'haver agafat mai el potentat; no s'havia d'haver agafat mai el rector, ni el feudal en el moment que estaven contra els interessos de la gent. Però que es cometi aquest error no vol dir que no se sentís la necessitat, encara que per falta d'experiència, de visió política o pel que sigui, no encertessin la persona ni acabessin creant una institució estable.

Però la necessitat està documentada a bastament. En un cos social, el defensor del ciutadà és una figura necessària. Ara ja portem un fonament de deu anys, i això no havia passat gairebé mai. Deu anys d'una institució coherent i estructurada. Jo espero que a partir d'aquí tots aquests precedents històrics i inconnexos, que us he explicat com he pogut, ens acabin abocant realment a una institució estable, cada vegada més afinada, cada vegada amb més experiència, que defensi de debò —perquè ho necessitem, com s'ha necessitat sempre i sempre es necessitarà— els nostres ciutadans.”

Joan Rosàs

30 de novembre de 2009